

Betänkandet (SOU 2023:60) ”Utökande möjligheter att använda preventiva tvångsmedel 2 (Ju 2023/02265)”

Tidningsutgivarna (TU) har getts tillfälle att yttra sig över rubricerat betänkande och får lämna följande synpunkter.

Allmänna synpunkter

I utredningen lämnas ett antal förslag som innebär en kraftig utvidgning av användandet av hemliga tvångsmedel genom framför allt den s k preventivlagen (lagen om åtgärder för att förhindra vissa allvarliga brott) och den s k inhämtningslagen (lagen om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet).

Förslagen motiveras med den brottsutveckling som ägt rum med bland annat skjutningar, sprängningar, gängkriminalitet och med det internationellt försämrade säkerhetsläget.

TU kan instämma i beskrivningen av att läget är allvarligt och att det är särskilt angeläget att kunna lagföra allvarlig brottslig verksamhet. Det innebär dock inte att ändamålet alltid kan helga medlen.

I utredningens uppdrag har ingått att väga behovet av en effektiv brottsbekämpning mot den enskildes rätt till skydd för grundläggande fri- och rättigheter. TU noterar här att ett genomgående mönster, på punkt efter punkt, i övervägandena till de olika förslag som lämnas som görs i utredningen är att problembilden och behovet av skärpt lagstiftning först beskrivs, ofta med hänvisning till de brottsbekämpande myndigheternas uppfattning. Därefter redovisas de integritetsrisker som förslagen innebär, varpå den samlade bedömningen blir att behovet av hemliga tvångsmedel väger tyngre än integritetsriskerna.

TU vill här erinra om vad som anfördes av Justitieombudsmannen i remissyttrandet över det delbetänkande som utredningen tidigare lämnat (SOU 2022:52):

”I ett fritt och öppet samhälle måste det krävas utomordentligt starka skäl för att de brottsutredande myndigheterna i hemlighet ska få övervaka enskilda utan att något brott begåtts”.

Enligt TU:s mening borde det, med tanke på de långtgående ingrepp i medborgarnas privatliv som förslagen innebär, ha funnits skäl att inta en betydligt mera restriktiv hållning. TU ser här särskilt allvarligt på de risker förslagen innebär för att mediers och journalisters källskydd äventyras.

Mot den bakgrunden avstyrker TU förslagen och ställer sig bakom det särskilda yttrande som i utredningen lämnats av experten och advokaten Sargon De Basso.

Preventivlagen

Preventivlagens tillämpningsområde har nyligen utvidgats genom en utökad brottskatalog, d v s uppräknigen av för vilka brott tillstånd kan ges för att använda vissa tvångsmedel. Utredningen föreslår nu att även katalogen av tvångsmedel ska utvidgas till att även omfatta hemlig rumsavlyssning, husrannsakan, s k undersökning på annat ställe och s k genomsökning på distans.

Enligt TU:s mening finns risk för att uppgifter som omfattas av källskydd i dessa fall kan röjas som s k överskottsinformation. TU noterar visserligen att källskyddshänvisningen i 11 § preventivlagen upprätthålls genom en komplettering och inledda åtgärder ska avbrytas om det framkommer att det rör sig om källskyddade uppgifter och att dessa då ska förstöras. Det är i sig bra, men det går heller inte att komma ifrån att har någon väl sett eller hört någonting, så har man. Det mänskliga minnet kan inte raderas.

Enligt TU:s mening finns också skäl att analysera effekterna av den ovan nämnda utökningen av preventivlagens brottskatalog, som trädde i kraft så sent som den 1 oktober i år.

Inhämtningslagen och lagen om hemlig dataavläsning

Utredningen föreslår att tillämpningsområdet för inhämtningslagen utvidgas, dvs i fråga om vilka brott det ska vara tillåtet att få inhämta trafik- och lokaliseringssuppgifter om enskilda utan att någon brottsmisstanke finns rörande de berörda personerna. För närvarande går den gränsen vid ett minimistraff på fängelse i två år eller för vissa samhällsfarliga brott, men gränsen föreslås nu bli sänkt till brott som har ett minimistraff på sex månaders fängelse, som stöld, häleri, bedrägeri m m. Därtill ska inhämtningen av uppgifter om meddelanden kunna ske i realtid och inte, som i dag, förfluten tid.

Det är givetvis angeläget att kunna beivra organiserad ekonomisk brottslighet. Samtidigt finns skäl att erinra om att det möjliggör en övervakning av enskilda mot vilka någon brottsmisstanke inte föreligger, vilket utgör ett betydande integritetsintrång.

På samma sätt som ifråga om preventivlagen, ser TU även här risker i att journalister och medier kan komma att övervakas och att källskyddet därmed äventyras.

Mot den bakgrunden avstyrker TU förslaget,

Stockholm den 11 december 2023

TU

Johan Taubert
VD

Per Hultengård
Jurist